

NORSK ETNOLOGISK GRANSKING

Emnenr. 23

Fylke: Hordaland

Tilleggsspørsmål nr.

Herad: Hais

Emne: Bordskikk til hverdags

Bygdelag: Skjeggstrand

Oppskr. av: Martin Tunes

Gard: Tunes

(adresse): Tunes b.h. nr. Bergen

G.nr. 83. Br.nr. 3.

A. Merk av om oppskrifta er etter eiga røynsle.

B. Eller om den er etter andre heimelsmenn: (ta også med alder, heimstad, yrke):

SVAR

1. Ein sat ved langbordet, - men kærfolket vanleg ved skiva.
2. Heile húslyden sat ved det same bord og so det so framleis.
3. Husbondsfolket og tenar åt alle på same tid og ved det same bord.
4. Husbondsfolket og tenar åt til vanleg den same mat.
5. Ein åt vanlegvis i stova, - no skindom i kjøkkent, om dette so stort nok.
7. Ein kvar hadde i regelen sin fiske plass ved bordet. Først húsfaem med eldske sonen på den eine side og húsmoni på den andre og ofte med det minste barnet i fangst, og so borni med = etter etter alder og kjøn og til sist tenar.
8. Borni sat ved bordet som dei voksne, når dei var sopass store at dei kunne sittja for seg sjølve.
9. Husbonds-plassen ved bordet var i høysidet - venter

2

kalla krogstet, og som var med bordenden i krøi,
der langvegg og tvervegg møttes. No er man-
net på krogstet mykje gjenge og bruk.

10. Hedersplassen i ei mødrene innelast stova er
plassen ved bordet som ligg lengst frå kjøk-
ken inngangen til stova.

11. Stå åa og sey hatt eller hūva når ein gjikk
til bords, hev vore gamal skikk her; men å
vaske hendene før ein åt, utan at ein var
allfor skikken og hilsælka av arbeidd, hev ^{det} vore
so i jomest med heilt til denne dag.

12. Det var vanleg til heilt iipp under 1900-tallet
og sume stader ei blind eller, at alle åt av
det same graükefallet; men kvar hadde si
mjölkeskål av tre (seinare av groft steinlag)
og som dei då dippa skiddi med graüt med
Med rjonnekalla hev det og vore vanleg skikk
at fleire åt samstundes av same kalla.
No vert graüken berest på kvar sin ballestem
med mjölk til og som ein vanlegvis drikk av
kappen.

13. Namn mat vort vanleg berest i skål, bryll
eller fat av tre - seinare av steinlag.
Å berera maten på bordet i gøyta, hev so-
vidt og vort, ikkje vore i bruk her.

14. Det var mykje i bruk fjør å laga heile av
fisk, sild, smör og rjonne. Til fiskabelen
brütkle ein smör, fisk og poteter, når disse kom
vanleg i bruk, og som ein la millom so flöt-
bröd skytokje. Sildebelen vort laga på same
måten av sild, poteter og flötbröd.

Smørbelten eller klingabelten, som den vanleg
 var kalla, var ho med smør påsmørde
 flatbrødsstykkje og som vinda i saman.

Stjornabelten var laga likedon og mest nytta
 til barnemat.

15 og 16. Det er no påsett som god bordskikk
 å ha søteturbiten i munnene og drikka kaffien
 av koppen.

17. Gaffelen var lite i bruk millom bønder
 her i kring før 1900-talet, men er etterkvart
 komme i bruk sedan.

18. Munnene brukte ofte Hollekniven ved bordet
 fyrr, medan kvinnene brukte ein sokalla
 brodkniv av simpelt jarn. Ælles var det mykje
 vanleg at husemora klinkte smør på flat-
 brødet eller kaka med Hornmelvingen.

19. Hvor av huseldene hadde si skeid av tre
 eller horn og som ofte var merket med
 skårer eller krossar på skaftet. Skeidene
 var oppvart i ei kråkjello i høgsetet eller i ein
 kasse - skeidakassen, som var opphengt same staden.
 Med vasking av skeidene var det visst so iymest.

20. Porselen- eller steinløyballerkar byrja bruket å
 koma i bruk her omkring 1870-åri eller litt fyrr;
 men dei gamle tre- og steinfol var stadig i bruk
 sida om sida med desse til oppimot 1900-talet.

21. Bordduk var ikkje vanleg i bruk til
 kvardags, utan at ein delte til fromme
 folk, då laut ein alltid ha duk på bordet.

22. No har ein ofte voldsduk på bordet sjølv om det er malt eller kvitstivra. Dei gamle laugborði er forlengst gjenge og bruk og i staden kann dei sokalle venge- eller slageborði med skuffa i til oppveising av tenivar, gafflar og skeider.

23-25. Det var ofte so ^{feitt}ol kuisnori eller maten til kuislyden, serleg då til borni, og ein kvar av dei fekk då so mykje, som kuisnori meinte, at han eller ho brug. Karfolket fekk ^{då} grovmaske must for dei brug meir mot ein kvinfolket, meinte ein. No mat som serleg var til elda var smør, ost, kjøt, kakor og stompbrød det vanligste.

26. Det var fordelmeste nori som hjelpte dei små ved brodet, var barnflokkene stor laut faderen, sunstegjenta eller ein av dei eldre i søsternflokkene hjelpe til. Når barnet var 8-10 år gammalt laut det hjelpe seg sjølv.

27. Det var nokso almenndelig at nori liggde malentil småbarn. Ofta lå ho og inn i kugga av stompbrød eller graut i ein noko grovmaske lind- eller kvitstivra med kvisring om — laga pita, som dei kalla det, og som ho sota med sicker eller sirup og gav reiva barnet å singa på.

28. Det hev vore god skikk, serleg ved helg og høgtid, at kuisferen brug og las høgt ved brodet både före og efter maten. No er skikken mykje bortlagt og mest oftaste berre bruk ved veitlor og festlege samankomstar. Som ein varriant av skikken kann nevne, at i summe hús må

eldste eller yngste barnet, eller som det høves, lesa ei liti brie ved bordet.

29-32. Under bordsala måtte alle sovidt mogley halda seg taqt og alvorleg. Ein måtte ikkje le, sjungja eller snakka - „sein skulle heia medan ein tæigg“, kritte det. Vart det lite, vel snakka noko lite ved bordet var det alltid høisfaren som første ordet. Etter 1900 er skikkeken lite vorte hevdet. Det var god skikke å sitta i ro med bordet til alle var ferdige.

33. „Gjødskjelov og takk for maten“, sa ein fjør kvar still med seg, når ein var ferdig med bordet.

34. „Ligve maten“, sa ein kvar person som kom inn i stova under eit bordsale.

35-38. Når ein gjest eller framande kom til gards kva enten det no var med eit smältid eller mellom disse, vart det alltid stult til etstra brakkesment til gjesten. Som offaste heiv dei høisnori til rjornetolla og flatbrød til det vart betre høve for ho å laga til noko anna. Kaffejelen stod aldri på kvesteren fjør eller no utan til dei visse måli ein drakk kaffe. No er det vanleg skikke at den framande, om den eller stansar ei stunde, ventar og et saman med høisliden.

39. Til framande vart det alltid servert i stova, der dei of aleina med bordet.

40. Det høigode med til god skikke, at framande let seg beda fluse vendar for dei gjest til bords.

6
og kuissoneri kunne vanlegvis kinnstevn i be.

41. Under bordsete til frammanfoek var lüstov
eller kuissoner alltid til stades i stova og i in-
derhelt, dei sat då vanlegvis eit stektkje på
bordet og med ryggen halvveies til.

Gjæstene eller gjæstene skulle kjenna seg
i skjema med bordet for dessbetre å
kenna fosegna seg av moten eller sone.

Tinus, 3/11 - 1950.

Svar på emne. 24 følger
snart etter.

Hilsen til frk. Rigmor Finannsbund

Martin Tinus

4852